

MODERN ARAŞTIRMACI

Mustafa BIYIKLI*

ÖZET

Ülkelerin ve insanların ilerlemesi ve gelişmesi için yapılan ilmi çalışmalar sonucu elde edilen sosyal ve teknik bilgiler hiç şüphesiz uygulamaya konduğu takdirde bir fayda ve değer ifade ederler. Yayın vasıtalarıyla ilgililerin faydasına sunulamayan sosyal ve teknik bilgiler; pratiğe geçemeyen ve sadece hafızalarda biriken birer teori-den ibaret kalır.

Tarihi bir şehir olan ve de yaşanabilir bir ilim, kültür ve sanat şehri olma yolunda ilerleyen Kütahya ilimiz hakkında da kayda değer yüzü aşkın çalışmalar yapılmıştır. Kütahya ve çeşitli yönleriyle ilgili 104 eser(tez) hazırlanmıştır. Bu çalışmaları teoriden pratiğe(uygulamaya) geçirmek, Kütahya ilimizin daha da ilerlemesi ve gelişmesine bir katkı sağlayacağı muhakkaktır

MODERN ARAŞTIRMACININ HEDEFLERİ VE GAYESİ

Modern araştırmacı, hakikati arayan adamdır. Modern araştırmacının vazifesi hakikati aramak, bulmak, tespit etmek ve nakletmektir. Hedefleri ve gayesi ise; hedeflenen seviye ve nitelikler için gerekli araştırma altyapısını, araştırma ve eğitim ortamını, kültürünü, finansman ve programını oluşturarak ve oluşturulan altyapı ve finansman kaynaklarını iyi ve verimli bir şekilde kullanarak; konusunu doğrudan ve

* Araştırma Görevlisi, Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yakınçağ Tarihi A.B.D.

dolaylı olarak ilgilendiren bilgi, kaynak ve hakikatleri ilmî usuller çerçevesinde ve objektif bir şekilde araştırmak; aslî, orijinal ve yenilikçi bilgiler üretmek; üretilen bu bilgilerin, çağdaş seviyede, iyi bir üslupla yerli veya uluslararası basın, yayın ve iletişim vasıtalarıyla yazılı veya sözlü olarak, insan, ülke ve millet yararına; ilim dünyasına, Türk ve dünya kamuoyuna yayılmasını sağlamak ve bu bilgi birikimini ve becerileri öğrencilere, dolayısıyla gelecek nesillere aktarmaktır. Bununla beraber, bilgi üretimi, birikimi, yeni bilgi ve becerilerle; eğitimin, insanın, cemiyetin ve ülkenin yenilenmesi ve gelişmesine; ilme ve bilime katkıda bulunmaktır.

Aynı zamanda modern bir araştırmacı olarak başta Türk sosyal bilimleri olmak üzere, çağdaş dünya sosyal bilimlerini de mukayeseli olarak iyi araştırmak, bilmek, öğretmek ve böylece Türk milletinin dünya milletleri ve medeniyetleri arasındaki yerini tespit etmektir. Tarihten bugüne güçlü olduğumuz alanları, zaaflarımızı ve zayıf taraflarımızı görebilmek, tespit etmek ve tarihi, sosyal tecrübelerle bunları gidermenin yollarını göstermektir.

Bununla beraber milletler ve medeniyetler arenasında daima bir şuur uyanıklığı ile hareket etmek, öğrencileri de bu bilinçle yetiştirmek; onlara akademik ve meslekî açılardan sosyal tarihimizi ve kültürümüzü öğretmek ve tanıtmaktır. Bu çerçevede öğrencilere, dolayısıyla topluma tarihî, sosyal gerçekler ve tecrübeler ışığında doğru düşünme, doğru karar verme bilinci vererek ve onları verimli bir hale getirerek geleceğe hazırlamaktır.

MODERN ARAŞTIRMACI VE İLMÎ TENKİT:

İlmî tenkit, bir eserin yani kitabın müspet ve menfî bütün yönlerini açık bir şekilde dile getirmek, o eserde görülen bütün eksiklikleri ve yanlışları açık bir şekilde ifade etmektir. Diğer bir ifade ile o konunun müspet ve menfî yönlerini objektif bir şekilde ortaya koymaktır.

Bu tarif ışığında modern bir araştırmacı aşağıda maddeler halinde belirtilen ilmi tenkidin prensipleri çerçevesinde bir eseri ele almalıdır.

1- Modern araştırmacı, konusunu işlerken objektiflikten, tarafsızlıktan ayrılmamalıdır.

2- Tenkitçinin bir metot veya usul çerçevesinde konuyu ele alması gerektiği açık bir şekilde ifade edilmelidir.

3- Modern araştırmacı tenkit yapacağı bir eserde konunun nasıl ortaya konduğunu tetkik etmelidir. Tetkik edilen konuda o konuyu araştırmış olan araştırmacının kaynaklara ve vesikalara ulaşmış onlardan istifade edip etmediğini kontrol etmelidir.

4- Modern araştırmacı, o konu ile alakalı başkalarının yaptığı ilmî araştırmaları, araştırmayı yapan kişinin iyi değerlendirip değerlendirmediklerini kontrol etmelidir.

5- Modern araştırmacı, elindeki eserin, yazıldığı konuda ilim alemine bir katkısının olup olmadığını belirtmelidir.(O kitabın hem yazılış hem kaynakları hem de doğru ya da yanlışlıkları yönünden tenkidini yapmalıdır).

6- Modern araştırmacı, ilmi tenkidi yaparken fikri saplantılarından dolayı işlediği konu ile alakalı kaynakları ve vesikaları tam olarak kullanıp kullanmadığına, değerlendirip değerlendirmediğine bakmalı, bu tip maksatlı alıntılara dikkat etmeli ve vesikanın tamamını görüp okuyarak değerlendirmelidir.

MODERN ARAŞTIRMACI VE MÜELLİF TENKİDİ:

Bir araştırmada esas olan hakikatin tam olarak ortaya çıkarılması, ele alınan bir tarihi hadisenin bütün yönleriyle kamuoyuna aktarılması ve insanlara doğru düşünebilme, doğru karar verebilme ve adalet duygusunun aşılanmasıdır. Binaenaleyh sosyal ilimler ve uzmanları ile adalet mekanizması ve hkim arasında büyük bir paralellik vardır. Adalet mekanizmasının çalışma şekli ile sosyal ilimler ve uzmanlarının çalışma metotlarında; sosyal ilimler ile hukuk ilminin icrasında bir yakınlık vardır. Yani modern araştırmacı, araştırdığı, incelediği konu ile ilgili lehte ve aleyhte, müspet veya menfi bütün ilgili kaynakları, belgeleri ve görüşleri tetkik eder. Bu tetkikini, sosyal ilimlerin metodu ve objektifliği çerçevesinde inceler ve incelediği konu ile ilgili gerçekleri ortaya çıkarır ve yazılı ve sözlü olarak kamuoyuna ve topluma aktarır.

Bu anlayış içerisinde iyi bir müellif ve modern araştırmacının aşağıda zikredilen özelliklere sahip olması ve bu özellikleri daima göz önünde bulundurması gerekir.

1- Modern araştırmacı hiç bir zaman ve şartta objektiflikten ayrılmamalı.

2- Kendi fikri ve hissi düşüncelerinin tesirine kapılmadan ilmî, objektif kritiği yapmalıdır.

3- Modern araştırmacı, bir kaynak eseri veya ideolojik bir çalışmayı kaleme almış olan bir müellifi tenkit süzgecinden geçirmelidir. Zira bu, bazı hallerde yanılmayı ve yanlış kanaate varmayı önler.

4- Esas olan, hakikat ve bilginin doğruluğu veya bir tarihî, sosyal hadiseyi tam olarak yansıtılabilmek olduğundan, muhalif fikirli araştırmacıların, kullandıkları birbirlerinin malzemelerine ve ileri sürdükleri fikirlere yer vermeme gibi bir hataya düşmemeleri gerekir. Araştırma ciddi olarak ele alınmalı. İdeolojik davranan bir araştırmacı karşıt fikirli bir araştırmacının kullandığı malzemeleri(doküman, kaynak), bir objektiflik, tarafsızlık içinde kritik etmeli, kullandığı belgelere ve değerlendirmelere itibar etmeli ki bu, modern araştırmacının belirgin vasıflarını yansıtır. Bu sebeple modern araştırmacı ve müellif, yanlış anlama, yanlış yorumlama ve yanlış bilgi verme gibi hatalara düşmemeye gayret etmelidir.

5- Çeşitli ideoloji ve fikirlere sahip araştırmacılar, işledikleri konu ile alakalı vesikaları tam olarak kullanmalı, kendi fikrini destekleyen bölümleri ve paragrafları alıntı olarak alıp, alıntı yapılan vesikanın veya kitabın diğer paragraflarında veya sayfalarında kendi görüşlerinin aksini savunan fikirleri görmezlikten gelmemelidir.

6- Maksatlı alıntılara dikkat etmeyen bir araştırmacı, ideolojik saplantısı olan bir araştırmacının kendi dünyasına göre çizdiği tablodan yanlış bir kanaate varabilir.

MODERN ARAŞTIRMACI VE KAYNAK TENKİDİ:

Kaynak tenkidi, bir tek nüsha halindeki bir yazma eser veya bir hatıratın tenkidine denir.

1- Yazma eser tenkidinde önce müellif her yönüyle ele alınarak tespit edilir ve değerlendirilir.

2- Kitabını ne maksatla yazdığı tespit edilir ve eserinde objektifliğe tesir eden ideolojik, fikrî ve hissi hususların var olup olmadığı iyi bir şekilde kritikten geçirilir.

3- Bir hatıratı yazan insan söyledikleri o devrin resmi belgeleriyle karşılaştırılmalı ve doğruluğu tespit edilmelidir.

4- Hatıratı yazanın olayla alakası, münasebeti ve olaya yakınlığı tespit edilip tetkik edilmelidir.

5- Bir kaynak olarak vesikaların tenkidi de önemlidir. Tarihte hadiselerin iç yüzünü anlatan vesikaların sahteliğinden şüphe etmek oldukça güçtür. Ancak yakın geçmişte kopya veya taklit edilerek sahte vesika organize edildiği görülmüştür. Bu tür vesikalara ilim dünyası şahit olmuştur. Bir araştırmacı ve ilim adamı arşivlerden vesikaların aslını görmelidir. Devlet arşivlerinde bulunan vesikalardan, devletin resmî yazışmalarından ve kararlarından oluşan vesikalardan şüphe etmek mümkün değildir. Ancak devletin, istihbarat kaynaklarından elde ederek verdiği bilgileri kontrol etmek gerekir. Çünkü bir olay veya kişi hakkında çeşitli kişi, kanal ve kurumların verdiği istihbarat bilgileri maksatlı ve ideolojik olabilir. Bu sebeple modern araştırmacı bu tür bilgileri değerlendirirken biyografi, müellif tenkidi ve kaynak tenkidi prensiplerine uygun değerlendirme ve araştırma yapmalıdır. Bunun yanında devlet başkanı ve devlet adamlarının zamanının şartları ve vaziyeti icabı verdiği resmî ve siyasi beyanat ve yazılarını bir önceki ve bir sonraki beyanat ve yazılarıyla ve de aynı konuya ait diğer kaynak ve vesikalarla karşılaştırarak doğru bir tarihî bilgiye ve hükme varmaya çalışılmalıdır.

REFERANSLAR

- ABDURRAHMAN Şeref, **Tarih Musahabeleri**, (Yay.:Enver Koray), Ankara 1985.
 AKKAYA, M.Şükrü, **Tarih İlminin Tarihi**, Ankara 1938.
 AKKAYA, M.Şükrü, **Tarihin Tarihine Kuşbakış**, Ankara 1938.
 ALTHUSSER, Louis, **Politika ve Tarih** (Çev.: Alaeddin Şenel-Ömür Sezgin), Ankara 1987.
 BARZUN, Jacques- F.GRAFF, Henry (çeviri: Fatoş Dilber), **Modern Araştırmacı**, 3.Baskı, TÜBİTAK, Ankara 1997.
 BERLİN, İ, **Bilimsel Tarih Anlayışı** (Çev.: Y.S.Tezel) Ankara t.siz.
 BERNHEIM, E, **Tarih İlmine Giriş. Tarih Metodu ve Felsefesi** (Çev.: M.Şükrü Akkaya), İstanbul 1936.
 BLOCH, Marc, **Tarihin Savunucusu Ya da Tarihçilik Mesleği** (Çev.: M.Ali Kılıçbay), Ankara 1985.
 BRAUDEL, Fernand, **Tarih Üzerine Yazılar**, İstanbul 1992.

- BURKE, P.-JONES, S., *Tarih ve Tarihçi*. Annales Okulu İzinde (Derl.: Ali Boratav), İstanbul 1985.
- CARR, H.E., *Tarih Nedir* (Çev.: Misket Gizem Gürtürk), İstanbul 1980.
- CARR, H.E.-FONTANA, J., *Tarih Yazımında Nesnellik ve Yanlılık*, İstanbul 1992.
- CEVİ-STAUBS, C., *İrk ve Tarih* (Çev.: R.Erdem-H.Bayrı), İstanbul 1985.
- COLLING WOOD, R.G., *Tarih Tasarımı* (Çev.: Kurtuluş Dinçer), İstanbul 1990.
- DİVİTÇİOĞLU, Sencer, *Nasıl Bir Tarih* (Köktürkler, Karahanlılar), İstanbul 1992.
- DURAHT, W., *Tarih Üzerine* (Çev.: H. Zamantılı), İstanbul 1983.
- ELİBOL, Sadettin, *İnsanlığın Tarihi Üzerine*, Ankara 1989.
- GÜNALTAY, M.Şemseddin, *İslam'da Tarih ve Müverrihler*, İstanbul 1925.
- HALİL, İmadüddin, *İslam'ın Tarih Yorumu* (Çev.: Ahmet Ağırakça), İstanbul 1988.
- HALKIN, Leon-E., *Tarih Tekidinin Unsurları* (Çev.: Bahaeddin Yadiyıldız), Ankara 1989.
- HANOTAUX, Gabriel, *Tarih ve Müverrihler* (Çev.: Ahmet Refik), İstanbul 1932.
- HASSAN, Ümit, *İbn-i Haldun Metodu ve Siyaset Teorisi*, Ankara 1982.
- İBN-İ HALDUN, *Mukaddime I-II-II* (Çev.: Zz.K.Ugan), İstanbul 1968.
- KURTOĞLU, Fevzi, *Tarih Yılları*, İstanbul 1936.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, *Tarih Araştırmalarında Usül*, İstanbul 1990.
- LANGLOIS, Ch.V.-SEIGNOBOS, CH., *Tarih Tetkiklerine Giriş* (Çev.:Galip Ataç), İstanbul 1937.
- MERİÇ, Cemil, *Kültürden İrfana*, İstanbul 1986.
- MERİÇ, Cemil, *Umrandan Uygarlığa*, İstanbul 1974.
- MJUYEV, Vadim, *Kültür ve Tarih* (Çev.: Suat H.Yokova), Ankara 1987.
- NIETZCHE, Friedrich, *Tarih Üzerine* (Çev.: İ.Zeki Eyüboğlu), İstanbul 1965.
- ÖZBARAN, Salih, "İklim, Tarih ve İnsan", *E.Ü.Tarih İncelemeleri Dergisi*, 1, İzmir 1983, s.235-236.
- ÖZBARAN, Salih, "Tarihçi ve Toplum", *E.Ü.Tarih İncelemeleri Dergisi*, 1, İzmir 1983, s. 1-7.
- ÖZBARAN, Salih, "Tarihçilik Üzerine Bazı Çağdaş Görüşler", *Tarih Dergisi*, XXXII, İstanbul 1979, s.587-606.
- ÖZLEM, Doğan, *Tarih Felsefesi*, İzmir 1984.
- PLEHANOV, G.V., *Tarihte Bireyin Rolü* (Çev.: T.Altınsoy), İstanbul 1982.
- POPPER, K.R., *Tarihselliğin Sefaleti* (Çev.: S. Orman), İstanbul 1985.
- RECAİ, M., *Umumi Tarihe Rehber*, Edime 1932.
- SARAY, Mehmet, *Tarih Metodu Ders Notları*, İ.Ü.E.F.T.C.T.ABD. İstanbul.
- SİDDİKİ, Abdülhamid, *Tarihin Yorumu* (çev.: Beşir Eryaysoy), İstanbul 1978.
- SİDDİKİ, Mazharuddin, *Kur'an'da Tarih Kavramı* (Çev.: S.Kalkan), İstanbul 1982.
- SİRMA, İ.S., *İslam ve Tarih*, İstanbul 1992.
- SÖZER, Onay, *Anlayan Tarih*, İstanbul 1981.
- THOMSEN, David, *Tarihin Amacı* (Çev.: Salih Özbaran), İzmir 1983.
- TOGAN, Z.Velidi, *Tarihte Usül*, İstanbul 1950.
- TOYNBEE, Arnold, *Medeniyet Yargılanıyor* (Çev.: Y.Uyan), İstanbul 1980.
- TOYNBEE, Arnold, *Tarih Bilinci*, I-II. (Çev.: Murat Belge), İstanbul 1875.
- TOYNBEE, Arnold, *Tarih Üzerine* (Çev.: Ö.Başkan) İstanbul 1962.
- TUNCAY, Mete, *Siyasal Düşünceler Tarihi*, I-II-III, Ankara 1989.
- UÇAR, Şahin, "Tarihi Yorumların Önemi", *Kültür ve Sanat Yıllığı*, Ankara 1988.